

ਅਪੀਲੀ ਸਿਵਲ

ਬਾ-ਅਦਾਲਤ ਕੇ ਐਲ ਗੋਸਾਈਂ ਅਤੇ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੇ.ਜੇ.

ਹੰਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ।

ਬਨਾਮ

ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, -ਜਵਾਬਦਾਤਾ

ਨਿਯਮਤ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਨੰ: 1953 ਦੀ 134.

ਸੀ.ਆਈ.ਐਸ.-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰਾਂ—ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ—ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਗੀਰਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ—ਪ੍ਰੋ.-ਨਵੰਬਰ, ਜਾਗੀਰਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਤੀਜੀ ਜਾਇਦਾਦ—ਕੀ ਕੁਰਕੀ ਜਾਂ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਕਿ-

(1) ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਬਣ ਗਏ ਸਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਸ਼ਾਸਕ ਸਨ ਜੋ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਕ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਸਨ। ਕਦਮ-ਦਰ-ਕਦਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮਾਲੀਆ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਾਲੀਏ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ

(2) ਜਦੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲੀਆ ਵਸੂਲਣ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹ ਲਵੇ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵੀ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਵੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰਵ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਜਾਇਦਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲੀਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੋ

ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਨ, ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਗ੍ਰਾਂਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਸਨ: -

- (i) ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਘਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਲ੍ਹੇ, ਮਹਿਲ ਘਰ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜੋ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਉਤਰੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਜਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;
- (ii) ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਮਕਾਨ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਾਧਾ ਵੀ ਜਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇਗਾ;
- (iii) ਜਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਨੱਥੀ ਜਾਂ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;
- (iv) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਜਗੀਰਦਾਰ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਂਗ ਲੈਣਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗੀ।
- (v) ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੂਰਵਲੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਹਿੱਤ ਹੈ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਆਈਆਂ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੀ ਪੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੈਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਸਬ-ਜੱਜ, ਅੰਬਾਲਾ, ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਮਿਤੀ

31 ਮਾਰਚ, 1953 ਨੂੰ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

F. C. ਮਿੱਤਲ ਅਤੇ S. C. ਮਿੱਤਲ ਅਤੇ G. P. ਜੈਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਐਲ.ਡੀ. ਕੋਸ਼ਲ, ਐੱਮ.ਐੱਮ. ਗੁਜਰਾਲ ਅਤੇ ਵੀ.ਸੀ. ਮਹਾਜਨ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ-

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਜੇ-ਇਸ ਨਿਯਮਤ ਪਹਿਲੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: 6 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ 1931, ਸ: ਜੇਧਬੀਰ ਸਿੰਘ,

ਘਨੈਲੀ, ਤਹਿਸੀਲ ਰੂਪੜ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ, ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਬਚਾਓ ਪੱਖ ਨੰ: 2 ਤੋਂ 4 ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਕਿਲ੍ਹਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਗਿਰਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਖਾ ਮੱਲ, ਮੁਦਈਆਂ (ਹੰਸ ਰਾਜ, ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ) ਦੇ ਪੂਰਵ-ਵਿਆਜ ਲਈ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਲਈ। 8,000/-, ਨਿਰਧਾਰਤ ਵਿਆਜ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਹੰਸ ਰਾਜ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਦੁਆਰਾ 29 ਮਾਰਚ, 1950 ਨੂੰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 14,080/-, ਰੁਪਏ ਦੀ ਦਰ 'ਤੇ ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੂਲ ਰਕਮ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਦਾ ਬਕਾਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ। 10/- ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਹਵਾਰੀ ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਿਲੀਫ ਆਫ ਡਿਬਟੇਡਨੈਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਤਮ ਅਨੁਮਤੀ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਈ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਭਾਵ ਕਿਲ੍ਹਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਰ ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਧਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਧਾਰਕ, ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਹਿੱਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਗਿਰਵੀਨਾਮਾ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਿਕਵਰੀ. ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਅੰਕ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 9 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:-

(3) ਕੀ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਇਤਰਾਜ਼ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

(4) ਕੀ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ?

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਧਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਜੀਵਨ ਹਿੱਤ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ।

. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਖਰਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ, ਮੁਦਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭੂਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਮੈਨੂਅਲ ਦੇ ਪਾਰਸ 100 ਤੋਂ 107 ਅਤੇ 111 ਰਾਹੀਂ ਲਿਆ, ਜੋ ਸੀਆਈਐਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀਆਈਐਸ-ਸਤਲੁਜ ਰਾਜਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਬਣ ਗਏ ਸਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਸ਼ਾਸਕ ਸਨ ਜੋ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੇਠ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਸਨ। ਕਦਮ-ਦਰ-ਕਦਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮਾਲੀਆ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗ੍ਰਾਂਟ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗ੍ਰਾਂਟ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲੀਏ ਦੀ ਸੀ ਜੋ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਗਣਨਾ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਖ ਜ਼ੋਰ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸੁਤੰਤਰ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੋਕ ਜਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਹੋਰ ਪਰਜਾ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲੀਆ ਵਸੂਲਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲਵੇ,

ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਮਕਾਨ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਵੇ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ। ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲੀਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਨ, ਇਹ ਸਭ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਗ੍ਰਾਂਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਗ੍ਰਾਂਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸ਼ਿਵ ਡਿਠੇ ਵਿਚ । ਮੇਲ ਬਨਾਮ ਸਰਦਾਰ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (1) ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੇਲ ਜੇਜੇ ਵਾਲੇ ਲਾਹੌਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, (ਸਾਬਕਾ ਡੀ. 17-ਪੇਪਰ ਬੁੱਕ ਦੇ ਪੰਨਾ 123 'ਤੇ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ) ਹੁਣ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਰਕੀ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਸੀ। ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: -

ਕੀ ਜਾਗੀਰ, ਯਾਨੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿਚਲੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦਾ ਨੰਬਰ 1 ਸਿਰਫ ਜੀਵਨ ਹਿੱਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਮੁਦਈਆਂ ਲਈ ਜੱਦੀ ਹੈ?"

ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਧਾਰਕ (ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅੱਛਰੂ ਰਾਮ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਨ), ਨੇ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਲਈ ਬਹਿਸ ਕਰਦਿਆਂ, ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਲੀਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਦਈਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਇਸ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲੀਆ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਤੱਥ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੋ ਨੁਕਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਨ (1) ਕੀ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀਆਈਐਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ (2) ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕੀ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਇਸ

ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ "ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਹੁਣ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜੋ ਮੁਦਈਆਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਨੁਮਾਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਬੁਟਾਹਰੀ ਜਾਗੀਰ ਦੀ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰ' ਵਜੋਂ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਜਾਗੀਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ: "ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਸਰਕੂਲਰ ਨੰਬਰ 60, ਮਿਤੀ 26 ਫਰਵਰੀ, 1857 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। , ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਜਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਧਾਰਕਾਂ ਕੋਲ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਸੰਪੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਦਾ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ ਹੋਣਾ ਵਰਜਿਤ ਹੈ"।

ਪੇਪਰ ਬੁੱਕ ਦੇ ਪੰਨਾ 111 'ਤੇ ਇਸ ਸਰਕੂਲਰ ਨੰਬਰ 60 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਡੀ. 5 ਵਜੋਂ ਛਾਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕੂਲਰ ਮਿਤੀ 26 ਫਰਵਰੀ 1857 ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਸੀ.ਆਈ.ਐਸ.-ਸਤਲੁਜ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਲਈ ਜਗੀਰ ਅਸਟੇਟ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵੱਲ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਣ ਲਈ। ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ:-

“ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਹੱਕ, ਜੋ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਕੋਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਗੀਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫਿਲਹਾਲ ਜਗੀਰ ਦੇ ਧਾਰਕ ਕੋਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਗੀਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਾਰੇ ਘਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਜੋ ਕਿਲੇ, ਮਹਿਲ ਘਰਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜੋ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਉਤਰੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਗੀਰ ਦੇ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਜਗੀਰਦਾਰ ਆਪਣੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈਣਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਛੁਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੇ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਤੋਂ ਨਜ਼ੂਲ ਜਾਇਦਾਦ ਵਜੋਂ ਉਤਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਛੁਹਿਆ

ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਖਰੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਰਕੂਲਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਕਿ-

- (1) ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਮਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਲ੍ਹੇ, ਮਹਿਲ ਘਰ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜੋ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਉਤਰੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਜਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ;
- (2) ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਘਰ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੋਈ ਵੀ ਜੋੜ ਵੀ ਜਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਗੇ;
- (3) ਜਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕੁਰਕ ਜਾਂ ਵੇਚੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ;
- (4) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਕੋਈ ਜਗੀਰਦਾਰ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਲੈਣਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਂਗ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗੀ (ਹੋਰ। ਇਹ ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੂਈਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭੂਮੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਮੈਨੂਅਲ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਗੀਰਾਂ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਫਿਲਹਾਲ ਇੱਕ ਧਾਰਕ ਜਗੀਰ ਦਾ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨ ਹਿੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਦਯਾ ਰਾਮ ਆਦਿ ਵਿਚ, ਬਨਾਮ ਸੂਭ ਇੰਦਰਾਜ ਸਿੰਘ ਆਦਿ, (1) (ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਡੀ. 16, ਪੇਪਰ ਬੁੱਕ ਦੇ ਪੰਨਾ 135 'ਤੇ ਛਪਿਆ), ਮਹਾਜਨ ਜੇ (ਉਦੋਂ ਉਹ ਸੀ), ਇਕੱਲੇ ਬੈਠੇ, ਅਤੇ ਅਬਦੁਲ ਗ਼ਫੂਰ ਵਿਚ। ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਸ. ਅਮਰ ਜੀਤ ਸਿੰਘ (2), (ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ

ਡੀ. 6, ਪੇਪਰ ਬੁੱਕ ਦੇ ਪੰਨਾ 138 'ਤੇ ਛਪੀ) ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੇ. ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਜਨ ਜੇ., ਜਿਸ ਨੇ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ, ਨੇ ਕਈ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ: -

“ਦਿਨ ਏ ਰਾਮ ਆਦਿ ਬਨਾਮ ਸੂਭ ਇੰਦਰਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਆਦਿ (1) ਵਿਚ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ 30 ਮਈ, 1945 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ। ਸ਼ਿਵ ਦਿੱਤਾ ਮਾਈ ਬਨਾਮ ਸਰਦਾਰ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (2), ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਤੀਸਰੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮੈਂ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ, ਸਰ ਟ੍ਰੇਵਰ ਹੈਰੀਜ਼, ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ, ਬਨਾਮ ਮੇਹਨ ਕੌਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਮਾਮਲਾ ਨਜਿੱਠਿਆ, (3) ਦਾ ਫੈਸਲਾ 4 ਜੁਲਾਈ, 1945 ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਕੇਸ ਦਾ ਮੁੜ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕਿ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੂਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਾਸਕ ਸਨ, ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਧਾਰਕ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ।”

ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸਰਦਾਰ ਅਮਰਾਓ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (4) ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮਾਨਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਅਤੇ ਚੋਪੜਾ ਜੇ. ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ 5 ਨਵੰਬਰ, 1958 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਇੱਕ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ 'ਸਿੰਘਪੁਰੀਅਨ ਜਾਗੀਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜਗੀਰ ਦਾ ਧਾਰਕ ਸ. ਅਮਰਾਓ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਮਰਾਓ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੂਰੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਮਰਾਓ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਧਾਰਕ ਸੀ, ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ ਜੇ. ਜੀਵਨ ਵਿਆਜ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ 'ਨਿਵੇਸ਼' ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ

ਅਮਰਾਓ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮੌਜੂਦਾ ਜੀਵਨ ਧਾਰਕ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਵਾਰਸ ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਚਕਾਰ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ। ਜਿਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੰਨਾ 20 'ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: -

"ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਗੀਰ ਜਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਧਾਰਕ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ।"

ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕੁਝ ਕੇਸਾਂ ਸਮੇਤ ਕਈ ਨਿਰਣਾਇਕ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਧਾਰਕ ਕੋਲ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਸੰਪਤੀ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਅਮਰਾਓ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤਲੁਜ ਦੀਆਂ ਜਾਗੀਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਜੀਵਨ ਹਿੱਤ ਹੈ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਏ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਉਲਟ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਇੱਕ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀਆਈਐਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਜਗੀਰਾਂ, ਸਿਆਸੀ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।" ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲ ਸਿੰਘ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਸਵਾਲ ਬਿਲਕੁਲ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਧਾਰਕ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਛੇਟ, ਜਾਗੀਰ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸੇ ਹੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪੈਨਸ਼ਨ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਪਰ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਕਿ, ਮਿਆਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸੰਪਤੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਧਾਰਕ ਦਾ ਸਿਰਫ ਜੀਵਨ ਹਿੱਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਨਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵੀ. ਸੰਤ ਲਾਈ (1) "ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਕਿਸੇ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇੱਕ ਪਾਰ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਕੇਸ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ

ਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਇੱਕ ਅਖੌਤੀ ਨਿਰੀਖਣ 'ਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਿਲਾ ਕੁਰਕੀ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਦਾਇਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਨੰਬਰ 60, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਿਰਫ਼ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਖੌਤੀ ਜਾਗੀਰ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਰਕੂਲਰ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੀਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਜੋ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜਾਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋਧਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਸੀਸ- ਸਤਲੁਜ ਜਗੀਰ।

ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਖੋਜ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀਆਈਐਸ-ਸਤਲੁਜ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੋਧਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨ ਹਿੱਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਉਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਮੌਰਗੇਜ ਕਰਜ਼ੇ ਲਈ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ.

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖਰਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

ਡਿਸਕਲੇਮਰ- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਟਾਇਪ ਕੀਤਾ: ਅਰੁਣ ਸ਼ਾਰਦਾ